

Norske odontologiske ordener og hederstegn

Av tannlegene Harald Ulvestad og Lars Ulvestad

A utdele synlige bevis som anerkjennelse for virksomhet eller deltakelse utenom det sedvanlige, har fulgt menneskeheten tilnærmet fra tidenes morgen. Vi kan bare minne om utmerkelse og medaljer for militærinnsats og ypperlige sportslige prestasjoner. I Norge lever fortsatt et meget variert ordensvesen i beste velgående, i tillegg er det kommet til en rekke priser for ypperlig innsats, bl.a. innen bok- og journalistikkverdenen.

CAVUM ORIS • Tannlegevirksomheten i Norge er av rimelig ny dato, like så utdeling av odontologiske utmerkelse og ordener for ærefull innsats.

Den norske tannlegeforening ble stiftet i 1884, men først i april 1907, ved festmøtet for Peder Wang-Norde-rud, bruker Tidende i sitt referat betegnelsen orden. Det heter: «Man avbrøtes i dansen ved at en procession toget ind i salen; det var ordenskapitlet med embetsmænd for *foreningens ærværdige orden Cavum Oris*, hvorav jublantent under de ordenen foreskrevne ceremonier blev utnevnt til *storkors* --.» Vi vet at Smith-Housken tidligere ble tildelt storkors. Fra denne høytide-

Cavum Oris, gammel ridder.

lighet finnes det ingen beretning, men at den fant sted ved Smith-Houskens 25-årsjubileum som tannlege på Continental 10. februar 1906, iscenesatt av Gjertsen og Sørflaten med bistand av Blumenthal Petersen i badedrakt! Denne dato blir betraktet som ordens stiftelsesdato, og allerede da ble løpet lagt for flere generasjoner fremover: En utdeling av ordener for stor og ærefull innsats innenfor foreningen, men under utøvelse av et ceremoniell og prosesjon som var humorfylt og lett parodisk til tidens noe pompøse ordensutdelinger. Den vanlige oppfatning som festet seg i den norske tannlegeverden, var at ordensutdelingen skulle ha et visst humoristisk preg, men dekorasjonene skulle tildeles høytidelig. Innstilling på velfortjente personer gikk fra NTFs hovedstyre til ordenskapitlet. Der ble det foretatt omhyggelig gransking av de forslag som var kommet, de innstilte personers fortjeneste for foreningen og deretter beslutning om tildeling eller ikke.

I 1908 omtaler Tidende neste ordensutdeling, da K. Hatlehol, S.S. Andersen og O. Krøtø ble utnevnt til *kommandører* i Cavum Oris. Også *ridderordener* ble utdelt.

De synlige tegn på utmerkelsen hadde så langt hatt et mer tilfeldig preg, de første utført i papp av maleren Walter, med et hvitt silkebånd påsydd forskjellige tannlegeinstrumenter. I utseende lignet de litt de kunstnerskjoldene som i sin tid hang i restaurant Blom i Karl Johansgate.

ORDNEDE FORHOLD • Selv om en allerede hadde utnevnt verdige kandidater til Storkors, Kommandører og Rid-

Cavum Oris, ny ridder.

dere, ble det ordnede forhold først i 1909 da det ble opprettet et eget Ordenskapitlet for ordenen «Cavum Oris» som skulle bestemme kriteriene for tildeling av den fornemme orden. Ordenskapitlet skulle bestå av NTF's formann, en kansler, en skattmester, en ceremonimester og en sekretær. I 1910 var statuttene fastlagt: Ordenen er «indstiftet til belønning for indlagte fortjenester inden den norske tandlægestand». Samme år ble det anmodet om at Ordenskapitlet skulle legge frem forslag til diplom og segl. Grunnet underbalanse i NTFs kasse måtte produksjonen av ordenen utsettes, men gullsmed Berg i Kristiania laget likevel et ordenstegn i flere år deretter, utført i messing og emalje. Men i 1916

Cavum Oris, Kanslerens pryð i kjede.

Cavrum Oris, Kommandør.

fremmet Hilmar W. Bøe fra Bergen et forslag om å få forandret ordenstegnet, da han fant det mindre pent. Han tilbød seg generøst å stille den nødvendige sum penger til disposisjon for å få inndratt ordenstegnet og erstattet det med et penere. Fra da av fikk en også en utseendemessig gradering av hederstegnene ved en Ridderorden, en Kommandørorden og et Storkors. Det var arkitekt H. Kaas som tegnet de nye og vakre ordenstegn, og gullsmed Berg fikk eneretten til produksjon fra 1917. Daværende skattmester i Ordenskapitlet Jonn Nilsen skulle forestå inndragingen av de gamle «mindre pene» ordener og sørge for utdelingen av de nye til de allerede dekorerte.

NTFS HEDERSTEGN • Denne prosess pågikk helt frem til 1932 da det ble utarbeidet nytt ritual for ordenspromosjonen, gjort gjeldende fra NTFs 50-årsjubileum i 1934. Samtidig ble alle de gamle ordenstegnene Ridder, Kommandør og Storkors avviklet og en gikk over til et utseendemessig særdeles forenklet hederstegn og ceremonie med «Hederstegnet i sølv» og «Hederstegnet i gull». Også Æresmedlemskap ble utdelt til særdeles velfortjente medlemmer.

I 2003 ble det ytterligere forenkling. Nå utdeles NTFs Hederstegn, den høyeste utmerkelse Æresmedlemskap ble opprettholdt i tillegg.

DEN GYLDNE TANN • Oslo Tannlegeselskap opprettet tidlig sin egen orden, «Den Gyldne Tann» for utdeling til velfortjente medlemmer. Mens selskapets foreningsmerker har hatt mange forskjellige utførelser gjennom årene, har «Den Gyldne Tann»-ordenen vært standhaftig helt frem til et stykke ut på 1930-tallet. Allerede litt etter 1900 omtales ordensutdeling i selskapet. Det var et eget ordenskapitel, heders tegnet var i tre grader: Ridder, Kommandør og Storkors. Det har lyktes å få fatt i Ridderordenen, Kommandørordenen og deler av Storkorsordenen (stjernen nederst på brystbåndet og tilhørende krasjan, men ikke selve båndet). Omlag samtidig med avviklingen av ordenen «Cavum Oris» i NTF ble også Oslo Tannlegeselskaps orden omdannet til «Hederstegnet i sølv», «Hederstegnet i gull» og Æresmedlemskap for særdeles fortjente medlemmer og personer som hadde ytt Tannlegeselskapet store tjenester. Denne ordningen er fremdeles i sving, med et eget ordenskapitel (Hederstegnutvalget) og utdeling under stor festivitas. Ordensopphevet for «Den Gyldne Tann» har variert en del farge- og designmessig gjennom tidene, likeså detaljutforming av selve ordenen, men den sentralt plasserte gyldne tann på blå emaljebunn har vært med hele tiden.

En egen og meget gammel æresbevisning var utnevnelsen til «Korresponderende medlem» tilsvarende den ordning som NTF hadde, og der en først og fremst ønsket å knytte til seg odontologer ved andre læresteder, men også kunnskapsrike personer som ikke nødvendigvis var tannleger.

STUDENTORDNER • Tannlegestudentene i Oslo hadde fra 1920 sin egen orden «Pour le Pulpite» plagiert etter den mest ærefulle franske orden «Pour le

Cavrum Oris, Storkors.

Mérite», med eget ordenskapitel og med fortjenestorden i tre grader, Ridderorden, Kommandørorden og Storkors. Hensikten var å gi heder til studenter og alle andre som hadde gjort en spesiell og ærefull innsats for tannlegestudentene i deres faglige og sosiale miljø. Også i denne orden var det ved utdeling en blanding av høytidelighet og spektakulære innfall, med egen «Marche-ordning» for Storkansler, Ceremonimester, Skatmester og Secretarius, etterfulgt av tidligere dekorerte. Det ble diktet egen devise til dem som skulle dekoreres, og før den høytidelige overrekkelse fikk kandidatene svare på hver sine spørsmål. Et som ofte gikk igjen år om annet var «Hvordan behandles et Furet Værbitt?» Riktig svar, i henhold til fedrelands sangen, var selvfølgelig «Oven Vandet», men det var ikke alltid like lett for en nervøs kandidat å komme på akkurat det riktige svar. Og så kunne en gjøre mye spas ut av det svar som da ble stotret frem.

Den Gyldne Tann.

Mastodonten, Ridder.

NTF, Hederstegn.

Pour la Pulpite, Ridder.

Mastodonten, Storkors.

Mastodonten, Kommandør.

Da NTFs orden «Cavum Oris» ble avviklet i 1932, overtok tannlegestudentene i Oslo fra NTF en kasse med ordensdrakter og utstyr brukt i ordensprosjeksjonen. Denne kassen finnes fortsatt ved fakultetet i Oslo, og NTFs eldgamle ordensdrakter for Kansler, Ceremonimester, Skattmester, Sekretarius, Herold med flere finnes fortsatt og brukes ved tannlegestudentenes toårige ordenspromosjoner. Klenodier uten like!

MASTODONTORDNENE • Samtidig, i 1933 ble det utarbeidet nytt seremoniell for studentordenen. Den gamle «Pour le Pulpite» ble avviklet, Odd Reichborn-Kjennerud og blant andre hans venner i sangforeningen «Sanct Appolonias Kordreng» besørget nye ordenstegn der en Mastodont gikk igjen på alle hederstegnene og en storgipsmastodont representerte majestetens «Udtrøkte Billede». Den nye orden fikk navnet «Ordines equestres maiestatis Mastodontis», med Odd Reichborn-Kjennerud som Mastodont-ordens første storkansler. For øvrig var organiseringen av ordenskapitlet som før, med hederstegnene Ridder, Kom-

mandør og Storkors, men seremoniellet ble gjort atskillig spenstigere og mer humørfyllt. Forbildet for Mastodontordenen var den danske Elefantordenen som er en av de mest fornemme som finnes, og i hovedsak deles ut til kongelige personer. Også visuelt er det likhet mellom de to ordener. «Pour le Pulpite»-hederstegnene ble i fortsettelsen brukt av de tidligere dekorerte og senere av medlemmene av Mastodontordenens ordenskapitel i deres funksjonstid.

Storkors i Ordines equestres maiestatis Mastodontis skulle kun deles ut til institusjoner, som NTF, Universitetet i Oslo, Det odontologiske fakultet i Oslo og Bergen m.v. Men det har i disse 74 år likevel blitt utdelt til tre enkeltpersoner, alle odontologer med sitt virke ved Tannlegeshøyskolen/Det odontologiske fakultet i Oslo.

H.M. HVALROSSEN • Det finnes en komplett matrikkel over alle dekorerte i ordenen «Pour le Pulpite» fra 1920 og Mastodontordenen fra 1933 til 1999 på studentenes internettside www.odont.uio.no/of. Slå opp på Rid-

Mastodontballet, 1934. Foto: privat.

derskapet, helt nederst er lenken angitt.

Også studentene i Bergen har sin egen orden «Hans Majestet Hvalrossen», innstiftet av Harry Benkow da fakultetet i Bergen åpnet i 1963. Harry Benkow kom rett fra vervet som Cereonomester i Mastodontordenen i Oslo. Men ordenskapitelet valgte å ha bare én grad, Ridder av H.M. Hvalrossen.

ANDRE ORDENER • Det finnes en rekke andre odontologiske sammenlutninger som deler ut hederstegn og ordener, bl.a. i NTFs lokalavdelinger. En av de mer kjente er «Fremtiden I Våre Tenner» der overhodet tituleres «H.M. Dens Caninus Rex», har eget ordenskapitel, og der en har satt seg grundig inn i de heraldiske regler. Disse er også gjort gjeldende for venneforeningen for tannlegestudentenes hytte i Nordmarka «96-klubben», der medlemskap betinger 96 noterte overnattinger på Hytta, fortrinnsvis i studietiden. En har også der Ridder (96 overnattinger), Kommandør (192) og Storkors (288). Av de særere er Dens Caninus-ordenen, som utdeles til

tannleger gift med kvinnelige medlemmer i Lateralen.

I «gamle dager» var de odontologiske hederstegn og ordener en viktig markør for positiv innsats langt utenom det ordinære. De skulle deles ut under stor festivitas og der det virkelig ble gjort ære på den og de som skulle hedres. Selve ordenstegnene var tydelige, fargerike og som lett fanget blikket. Kanskje gikk det tapt deler av en god og ærefull tradisjon da «Cavum Oris» og «Den Gyldne Tann» forsvant i begynnelsen på 1930-tallet og fikk langt enklere erstatninger både utseende- og seremoniellmessig. I dag er det egentlig bare tannlegestudentene i Oslo som bærer tradisjonene videre med sine Mastodontball og særdeles tradisjonsrike ordenspromosjoner og vakre ordener. Men én ting er en enig om: Alle odontologiske ordener og hederstegn skal fortsatt bæres ved odontologisk høytidelighet og ved andre passende anledninger, så vel i Norge som i utlandet. Hvorfor ikke vise andre at en er blitt hedret for innsats ut over det sedvanlige?

96 Klubben, Storkors.

TAKK • Takk til Ulf Benterud for verdifull informasjon vedr. OTS' orden «Den Gyldne Tann».

Litteratur

1. Gunnar Kullmann: De norske tannlægeforening gjennom 50 år 1884–1934. Fabritius og sønner, Oslo 1934
2. Edward B. Messelt: Oslo Tannlegeselskap gjennom 100 år. Oslo Tannlegeselskap, Oslo 1999
3. Arne Sollund: Den norske tannlegeforening gjennom 100 år. 1984